

HV176

ది వ్యసనాలు

PRESENTED BY
Justice Avula Sambasiva Rao

కవిరాజు

కొండవీటి వేంకటకవి

11

గ్రంథకర్త

జననము జనవరి 1918. తల్లి శేషమ్మ, తండ్రి నారాయణ. సామాన్యపురైతు కుటుంబము. సతైనపల్లి తాలూకా విప్పర్ల స్వగ్రామము.

ప్రాథమికాంధ్ర కావ్యపఠనము పితృపాదులకడ. సంస్కృత కావ్యపఠనము శ్రీమాత నరికొండ నమ్మాళ రాజులవద్ద. ఉన్నత విద్యాభ్యాసము పూజ్యపాదులు శ్రీదువ్వూరి వేంకటరమణ శాస్త్రిగారివద్ద.

1936లో జిల్లాకిసాణ కాంగ్రెసు నహాయకార్య దర్శి. సతైనపల్లి, మాచర్ల ఉన్నతపాఠశాలలలో డెయిలీ పండితులు. ప్రస్తుతము పొన్నూరు శ్రీభావనారాయణ స్వామివారి సంస్కృత కళాశాలాంధోపన్యాసకులు.

1953 జనవరిలో కవిరాజు బిరుదము. ఓగ్గ వైన పండితులు, చేయితిరిగిన కవులు.

910136

1. 08. 1971

క వి రాజు

శ్రీ ం ద వీ టి వే ం క ట న వి

విరాజ గ్రంథమాల
ప్రచురణ 2

11

స్వామ్యములు గ్రంథకర్తవి
ప్రథమ ముద్రణ 1958

జైహింద్ ప్రె
సెస్.

పల్లకిఁ బట్టి మత్తకరిపై నిలఁబెట్టి మహా దుకూలముల్
 కొల్లగఁ జుట్టి రత్నమయ కుండ్య విచిత్ర గృహమ్ము గట్టి భూ
 పల్లభు లిచ్చి 'రీ డవలు బాడవులు' న్మును దానిఁ గోరమే
 మల్లిన గద్యపద్యముల నాదృతి సేసినమేలు నేడగున్.

IV కృతి

భావోపేతము లైన రీతులఁ గవిబ్రహ్మల్ ప్రవర్షింప వి
ద్యావాసంబని పండితాగ్రణులు బ్రహ్మనందముం జెందఁగా
నేవేళం గొలువుండు పూజ్యతముఁ డెంతే బ్రేమఁ జిర్నవృత్త
గావోయీ! కవిరాజయన్నఁ గృతిఁగానా! నేను ముమ్మాటికిన్.

కవులును జిత్రకారులును గాయకులుం దనివొంది నిత్యమున్
భవనమునందు నిల్చి తమ భావము లాదృతిఁ దెల్పు నందులో
నివి శుభమంచు నూత్నముల నేర్చి మది న్మురిపించు మూర్తి నా
కవితకుఁ బట్ట ముట్టిపడఁ గట్టితి ధన్యుడ సత్కవీంద్రులన్.

చిఱునవ్వుల్ గురియింప మైమఱచు శాస్త్రీయంపు వాఙ్మోరణిన్
బఱిపింపన్ గరుపాఱు మేను విబుధ ప్రారంభ సంరంభ సం
భర భావార్ద్రత సార్ద్రతం గను గవివాతమ్ము నీ సన్నిధిన్
గురుదేవా ! యని వెన్నఁబడ్డ జనులెన్నోరీతులం గొల్వ రే.

మానవ తత్త్వముం జనువు మానిరి బానిసకాఁడు కాఁడు స్వ
స్థాన పరస్థలమ్ముల యథాతథ దృష్టిజరించు సంఘ స
మ్మానములందు హేతు యుత మార్గమునం జరియించు సత్యముం
బూని సుఖించి మించు నని బోధయొనర్తువు కూర్తు వెంతయున్.

ఎమరెవ్వారలు రాక రాదగిన వారేపట్టణాధ్యున్నతిన్
మదిఁ గాంక్షించెడి వారు మీరని ప్రశంస లేసి యధ్యక్షుల
పదవి న్నిట్లుఁ దెనాలి పౌరజన సభ్యులవార మేల్మేలనన్
గొద లేకుండఁగ నాపులాన్యయమచే గోపాలకృష్ణాహ్వయ !

స్వీకృతి

కృతులకు స్వీకృతులు తెలుగు సాహిత్యమాగా
ణంలో పూర్వ సంప్రదాయాలు. కృతిని కవికి కూతు
నిగా భావించి, స్వీకృతుని అల్లునిగా అమర్చి పూర్వులు
కవి సమయాన్ని కుదిర్చారు.

మా కవిరాజు తన దివ్య స్మృతులను నా పేర
అమర్చి, కావ్యాత్మకో అంగీకారం గలవాణ్ణి గనుక,
అల్లరికం చేకూర్చి, పెద్దరికాన్ని చేపట్టాడు.

దివ్య స్మృతులు వ్యక్తి చిత్రణ కార్యం. వస్తువు-
యుగ కర్తలు, మార్గ దర్శకులు, సంఘ నిర్మాతలు.

కవిరాజు వస్తువును ఆకళింపుచేసుకొని, ఆయా
నిర్మాతల ఆనుపానులు యెరిగి, తరచి, రంగరించి
కావ్య వస్తువులో క్రుమ్మరించాడు.

కవితకు రీతులు లేక గాసటబీసటగా వున్న
రోజులు; అసలు కవిత్వమే పనికిరాదని వాదాలు.
అందువల్ల కొత్తరీతులు చూపి, మార్గాన్వేషణచేసి,
కవితకు అర్హస్థానాన్ని చేకూర్చే ప్రయత్నాలు సాగ
నారంభించినై.

దాని కీ కృతి నాంది. అందుకే స్వీకృతి.

—గోపాలకృష్ణమూర్తి

క వి రా జు
రాంజీటి వెంకటకవి

VII

?

శ్రమపడి వృత్తికార్యము విరామ మెఱుంగక చేయువారి నీ
చముగఁ గనుంగొనంగ మది జంకక కొంకక యుండు చచ్చుపె
ద్దమలను భారతావనికి దాపురముం బొనరింప నీక స
శ్రమముగ నాల్గునాళ్ళు బ్రతుకంగ స్వతంత్రత నిమ్ముదైవమా!

పుట్టినదాది పాపములఁ బోవుచు గిట్టెడువేళ నిన్నదిం
బెట్టినఁ జాలు నంచు నవికేకలు ప్రేరి దొంగభక్తులీ
ఘట్టములం బఠించి సరకంబను భీతిఁ దొలంగి కొంపలం
గుట్టగఁ గూల్చినార లిది కూడునొ కూడదొ తెల్పుదైవమా!

కొబ్బరికాయలుం బసిడి కొప్పములు నృహుమాన మీయ త
బ్బిబ్బయి యుబ్బి కోరికలఁ బిల్చి యొసంగెదనంచుఁ బల్కుచో
సిబ్బితినాటుభక్తులకు జెందదు దీనిరహస్య మేమిటో
నుబ్బంగఁజేయుమా! తెరువుఁ జూపుమయా! బ్రతుకంగదైవమా!

జాతిద్వేషము మానసంబలమఁ బశ్చాత్తాప వాక్యాలతో
బ్రాతింగూర్చిరి దేశభక్తులు మహోపన్యాసముల్ చేసి నీ
వీతంతుంగని గూరకుంటివి జగ మ్మిట్టైనచో సాగునా
తాతయ్యా! మొగమోటోడుము యథార్థంబైన వాక్రువ్వగన్.

మతమానుషిరి బ్రతుకు మానుసు లాన్ని చూర్చి హీనులై
 బ్రతుకుడు వణ్ణుభర్మచూ లవంబును ఓడకుడుంచు మంచిగా
 పాతఁగలిగించి తామనుభవించిరి సౌఖ్యములెల్ల మాకు స
 ద్దతియింక లేదు లేదు వరదా! పరశీడితజ్ఞాతి కావునన్.

మోసపు వేసముల్ తలకు ముద్దించ దోసము ల్కష్టహీనముల్
 శాసనముల్ పఠ్యాగ విహీనము లాంతర ధర్మశూన్య వి
 న్యాసము లవ్యసంతతి విచాశవిభామక శూత్రముల్బదా
 యోసరిలంగఁ జేసె మమునోమెడువారలు లేక నైవమా !

మొగమున బాహులందొడల మొల్పిన వారలసేనచేయ ని
జగతిని క్రొద్రులన్నయొక జాతిని సృష్టియొకర్చి మాల మా
దిగలను వారిఁ గొల్వఁగ విధించితి నీ ప్రజయిట్టి యెచ్చు ల
చ్చుగ బ్రతుకిచ్చగింపఁగనుచో గుణకర్మ విఘ్న మేమగున్.

నేడు మలానుశాసనము నీతికి జాతికి దూరమంచు వా
యోడక కూయువారు కనరో ! విన రో ! మనుష్యశాస్త్రసం
ప్రీడిత హీనజాతుల సమిష్ట చరిత్రుల నాడులేని యీ
యోడువు నేడు వచ్చి పడనే మన నెత్తిని దెల్పునైనమా !

వేమన

గురవ గాహును నేనాంత భావముల సామాన్యులలోఁ
 బ్రచార మొనర్పఁ బ్రయత్నించుటయే కాక నాటి సంఘ
 దురాచారముల స్వయముగాఁ బ్రకటింపినవాఁడు వేమన
 యోగి. తెలుగుదేశము వెల్లివిరియ ననంత భావములు నలఱి
 యలఱి పదముల లఘువృత్తమున నిమిద్బువాఁడొక్క వేమనయే
 యాన్న విప్రతికర్తయూడఁబోదు. గుగు లఘు ప్రస్తారముల యతి
 ప్రాసలఁ గొంత స్వేచ్ఛనిచ్చి తాళ లఘాన్వితమై దేశీయ వృత్త
 ములను-ఆట వెలది, తేటగీతి, నీస, ద్విపద, పద కవిత్యములు
 మాత్రమే తెలుగు సామెతల కామెతలు గూర్పఁజాలును.
 తాత్త్విక పరిశోధన మొనర్చి పరిశుద్ధుడై కులమతాచారములఁ
 గ్రుల్చిపోయిన సోదరాధిపతులకెల్ల లోగుట్టు వెలువడునట్లు
 లాట వెలది తేటగీతులతోఁ దన భావమును వెల్లడించెను. ఆట
 వెలది తేటగీతులలో నీ చుహువికి మించినవాఁడొండులేదు.
 శివకిరి యగు పొల్కు, సోమరి పీచ్చుట వేమన తప్ప కిశ్వ
 శ్రేయమునకై కవిత్య మింతగా నుపయోగించిన వాఁడాంధ్ర
 భాషా ప్రపంచమున నిరొకఱును బుట్టలేదు.

వేమన పద్యరత్నములు వేయి విశముఖుల స్థమిచ్చు సం
 చామతిఁ జేసెఁగోకము మహామహు లాగమశాస్త్రవేత్త లీ .
 భూమిని గాలువెట్టెరను బుద్ధి జగంపదు స్వప్రకాశ సం
 ధామముఁ జేరికొన్న గుణధాముఁడ క్షివకదయ్య వేమనా !

ఒక్కొక్కమాటలో నిమిడి యున్నది దివ్యమరంద ధార చేఁ
జిక్కిన దాంధ్రవాఙ్మయ మిసీ యనిపించిన దైహికమ్ము నీ
పుక్కిటఁ జందివచ్చినవి పూర్ణసుబోధలు తెల్లుజాతి యు
క్కెక్కిన దోయి నీవు జనియించిన మండలమాట వేమనా !

నీరచనల్ గ్రహించిన మనీషులు పశ్చిమదేశ వాసులే
 తీరనియాశ కో నసువడించిరి యాంగ్లమునఁ దు భిన్నుతా
 వారలు వారివారి తలిబాసను దీనిచి దిద్దినార లీ
 తీరున నే కవీంద్రుని గృతింబొసరించిరి యోగివేమనా !

పుట్టితి రాజవంశమునఁ బూర్వసుఖముల నందఁగోరి చే
 పట్టితి సర్వభోగములఁ బ్రాశ్చరమాస్థపుఁ గర్మజాలమున్
 రట్టడిపాలు చేసి తభిరాముని సద్గురు వీక్షణోడ నీ
 పట్టినపట్టులో నచల భావము పూర్ణతఁజెందె వేమనా !

పై మెఱుఁగూరఁగాఁ దమప్రభావముఁ జూపెదరిం తెకాని యీ
 స్వాములు తాకికమ్ము డులుపఁ నమకట్టిరె పూర్వభావ గీ
 తామృతపానమత్త హృద మున్ విగంబకులై రె యంచు మా
 వేమనమూర్తి యోగియ నె రిగురు డొకరుఁడు వేమనా.

బలిసియుఁ దోకమట్టి గఁబట్టి ఖణిల్లని భూనభోంతరం
 బులు ప్రతిశబ్ద మీనఁ దమ ముట్టెలుకొమ్ములుపంచి పొంగి పు
 తెలు నగులంగ లొంగక బరిం బెనఁగాఁడెడి యాల పోతులం
 దలలను బట్టి “థే” యని యుదచ్చిన నీశ్వరి నెంతు వేమనా !

మిముఁ గామింపఁగ వారకామినుల కూర్మిజిక్కి శీలమ్ము రా
 జ్యము వంశాగత గౌరవాంకముల మచ్చ , కూర్చితే యంచు లో
 కము వాకొన్నది యల్లిబిల్లి కథలం గొప్పంప మూఢాళి స
 త్యము సత్యంబనె నీ చరిత్ర తలకిందయ్యెన్ వృథామాధురిన్.

వీరగురుఁడు

పాలకులు మహమ్మదీయులై పోతులు హిందువులైనప్పుడు హైదరాబాద్ మహమ్మదీయ సఖ్యముకొఱచు సిద్ధపడుదురని గువారి కిష్టులుగాఁ జేకొని తన సమతా భావమును సుల్తానులకడఁ బ్రదర్శించెను. అస్పృశ్యతా దోషము పెట్టి తలలు వైచినపుడు నడుముగట్టి పంచముల సహపంక్తి భోజనమునఁ గూర్చుండఁ జెప్పకొనెను. సమైక్యమునకు నేమన భరత వాక్యములు బాడ వీరగురుఁడు నాందీ వాక్యమునందుకొని యాయుద్యమమునకు మొలుగులు దీర్చెను. దేశీయ వృత్తములలో నెద్దానిలోఁ జేరని నందామయా గురుఁడ నందామయా! యుక్త వృత్తము నాలాపించి పామర లోకమును భావావేశ సుధాబ్ధి నోలలాడించెను.

ఆకర్షణీయములగు నేమ భావలతో నంగస్సారములతో నావిధదేశమున నింత ప్రచార మొనర్చిన గురువరుఁ డింకెవఁడు లేఁడు. అందువలననే నేమన యంతయోగి నాయంత గురుఁడు లేడని ఘంటాపథముగఁ జాటుకొనఁ గలిగెను.

నిలిచినచోటఁ బాటిలు వినిర్మల భావము, నీతిగూర్పఁగాఁ
 దలఁచిన భావముల్ ప్రతిపదమ్మునఁ జిమ్ము, భవిష్యద్ధమ్ముల్
 పలికిన పల్కులోనఁ గనుపట్టును ధన్యము ధన్యమయ్యె మా
 తెలుఁగు పొలమ్ము పీరగురుదేవ ! భవాదృశులేరి ధారణిన్

మతకర్తలెల్ల దుర్మారమ్ము హీనమ్ముఁ
 బాటించి ద్వేషముల్ చాటునాఁడు

అంగనామణుల స్వేచ్ఛం గంగపాలేయ
 మాతృ విద్రోహులు మసలునాఁడు

తలయెత్తలేని జాతులు విద్యయే లేక
 మొఱకుందనమ్ములో మునుఁగు నాఁడు

పరదాస్యభావ బంధుర విసీలాబ్ధముల్
 చెలరేగి చీకట్లఁ జిమ్మునాఁడు

సంఘసంస్కృతి, స్వేచ్ఛ, విజ్ఞాన, శోభ
 లల్లుకొన మల్లెమొగ్గ పందిళ్లు వెట్టు
 నీ మహాకార్యములు నిల్చురా ! మహాత్మ
 పీరగురువర్య ! మా నమస్కారమార్య !

కులదేవతలకు గజ్జెలుగట్టి యాడించి

పాడించు చున్వంత పలుకునాఁడు

మతపిశాచములు మార్మసలి నెత్తురుద్రావి

తృప్తితో గజ్జునఁ ద్రేపునాఁడు

ఆచారమను మారి యత్తెత్తి హెచ్చు త

గ్గులుగొల్పి ప్రాణాలఁ గొఱుకునాఁడు

కట్టపాటులకు లొంగని కులమ్ములఁ బట్టి

యుద్రేకమునఁ దాట లొలుచు నాఁడు

దివ్యబోధల మాల దూడేకుల కిడి

యెల్లరకుఁ బంక్తిభోజనం జేరుపఱిచి

కులమతాచారములను హక్కులను డుల్చు

వీరగురువర్య ! మా సమస్కారమార్య !

గురులన మీర లోకమునకుం బరిశుద్ధతఁగూర్చి దోషముల్

పెరికి మహాపథమ్ము నవలీలను జేర్చితి రద్ది ధర్మమీ

గురువుల రామ రామ యనఁ గూడదు కాని సుఖాశయేర్పడన్

జెఱచిరి శిష్యసంఘముల నేఁడ వి నీతి పథావలంబులై.

తృరము వెగార్ప నైక్కము ముదంబుచు గూర్చితి పీరసద్దుకూ!

ఆనాఁడె స్త్రీహృదయంబునందు స్వతంత్ర
భావాబ్ధి వీచికల్ పరువులిషియె

ఆనాఁడె సంఘ దురాచారము నెదిర్చి
కొమరిత కొరిక్కి పూజ్యమునొసర్చె

ఆనాఁడె పతి నిర్ణయపు సౌఖ్యతలు భామి
నీ సంఘమందు నాందిని బరించె

ఆనాఁడె కులజాడ్య మంతరింపంగ దీ
క్షాకంకణముల హస్తములఁ దాల్చి

రత్నమామలు నీదు భార్యా సుపుత్ర
సముదయము నాడె సంఘ సంస్కారులైరి
మారె మిముఁ జూచి మతజాతిహాఢ్యమెల్లి
ఆచరణఁ బట్టి బ్రతుకు సిద్ధాంత మవని.

సిద్ధి పు

మహామ్మదీయులు మత ద్రోహియనియు హిందువులు
 మహామ్మదీయుఁ డనియు నెదిరింప గురుదయామ్మతము సత్యపు
 బలము రెండు నండగానుండ విపత్సముద్రము నీఁది తీరమును
 జేరి మహామ్మదీయ హైందవ సంఘములందు ఛర్మమును నెల
 కొల్పెను. పలుగురాళ్ళపల్లె కరణమగు గోవిందామాత్యుఁడు
 నిత్యము పాదార్చనచేఁ దృప్తు నొనర్ప సర్వసమ్మత మత స్థాపన
 మొనర్చెను. నిష్కళంకిమైన భక్తితో నిరుపమానమైన యావేశ
 మతో గురునకుఁ దగిన శిష్యుఁడని తెలుఁగు దేశమునఁ బేరందిన
 వాఁడు సిద్ధి పు. సిద్ధి పువంటి శిష్యుఁడు లేఁడని జగద్గురువగు
 బ్రహ్మముగారిచే మెప్పుల నందుకొనెను.

* ఏదై వమ్ముల కేమి నోము లిడెనోయూ ! నిన్నుఁగన్నమ్మ యా
 “యాదంబీబి” మహానుభావు నిను ముద్దాడఁగ ముప్పొద్దులే
 యే దానమ్ము లొసర్చె మాల్వులకు నే యే రీతి నరేరి న
 త్పాదాబ్జామృతధార గ్రోతనదొ సిద్ధయ్యా నినుంగాంచగన్.

నిను నానాయని బుగ్గిల్లి నెనరు ల్నిండార “చీ” పొమ్మటం
 చును నుమ్మాలఁ గదల్చి నిల్చి తన యచ్చుంగున్గిట్లున్న యా
 పును నేనేయని గర్వమాఁచి హృద మంబున్ జీర్చి యేతెంచు ప్రే
 మను గ్గనెప్పలఁగప్పు నీకుని సంగతి వింతు స్రశాంతమున్.

ఆయుష్మంతులరైన మిమ్ములఁ గుమారా! యంచుఁబ్రేమించు భా
 గ్యాయత్తు డగు ‘పీరుసాహెబు’ ముదంబారం బురాజన్మమం
 దే యే ధ్యాన సమాధులన్ మునిగి యోగీంద్రులీ కేవలచెనో
 ధ్యేయస్వామి పదావలంబన కృతార్థ భూతచేతమ్ములొ.

కపిలుని తల్లిదండ్రులకుఁ గల్గెను గోధ వినంగ బిడ్డచే
 నిపుడిటు సిద్ధమూర్తి వచియింపఁగ వీనుల విందులయ్యె నా
 కపురపు టక్కరమ్ములు జగానకు మీకును దంపతీత్వ మం
 ది పుడమి యెవ్వరిట్టి సుకృతిం గని నారలు పీరుసాహెబూ !

కుల మత భేద చాదమును గుఱియై తల లోక లేని క
క్షలకును గాలు దుప్పు మెనగాడకు సాధనతో మతప్రవ
క్తలు చెవిలాట లాడి తమ కౌర్వముఁ జూచ “గడ్డురోజులం”
దలఁగక మైకమత్సము మునున నిచ్చితి సాహెబగణీ !

నాఁకు మహాశులం గునుమ నాల్కలు సాఁచిన మారిగూపముల్
గాడిన రీతి గాడిదలు గల్గివు. కల్గిన నీ మహోద్యమం
బేడ నడంగుచో తెలియ దింతకుఁ గన్నలు వీనులున్న పెం
బోడలతోడ వాదములఁ బుచ్చితి మెచ్చిరి బుద్ధి గ్గుటన్.

ఆ కాలమ్మన నగ్రవర్ణజులు నిన్నారాధ్య దైవమ్ముగా
మోఁకాల్కొగ్గి చనుక్కరించిరి ననాబున్ భక్తితో హైందవ
క్రీకిం గేలు మొగిల్చి సత్కమత ముర్కిన్ని విరీరితి మా
కీ కాలమ్మన బోధనయఁ గల వాచేరీ పవిత్రాత్ములై.

వేంకమాంబ

సనాతన సంఘ దురాచారముల నెఱ్ఱిన వీరనారీమణి.
 విరంతువులు క్షురకర్మ నొనర్చుకొనవలెనని శంకర పీఠస్థులు
 మూర్ఖులు బట్టుపట్ట నిట్టి నీచకృత్యములు మా తలఁపుల నణఁప
 లేవని నిగాఢాటముగాఁ జెప్పిన ధీరురాలు. వేదాంత బోధల
 దేశదేశములఁ బ్రచారమొనర్చి మానవ సమాజ మెల్లఁ దినఁ
 ద్రావఁ నంటు లేదని యెలుగెత్తిచాటిన సంఘసంస్కృతిని.
 పూర్వమహాకవుల కావ్యముల కెనయనఁదగు వేంకటాచల
 మాహాత్మ్యమను నంద్రగంధమును భక్త్యావేశముతోఁ జిత్రించిన
 విదుషీమణి. స్వానభవ సరణిని రాజయోగసారమును
 వేదాంత గ్రంథమును విరచించిన దేశి కవయిత్రి. శ్రీ జనోప
 యోగములై మూఁఢాచారములఁ దొలఁగించు పాటల నెన్ని
 యేని కమ్మని కంఠమున గాన మొనర్చిన గాన కోకిల. భాగ
 వతముకంఠము ద్విపదగా నులిచిన కవితా శిల్పి వేంకమాంబ.

* తల బోడైనఁ దలంపు బోడి యగునా? తాతయ్య లీ వెఱ్ఱి యూహలతో నిండిన చిత్తవృత్తులకు లోనై మున్ను మ మ్మెల్ల తావుల బాధించిరి నేమి ప్రామికొన నబ్బుం నిడ్డలం గన్న తం ద్రుల కార్యంబిదె, బాలికామఁబల గొలుతు ప్పించి చెండాడుటల్.

అని హృదయాః హృక్షాన నాశిన నీమృదునూఢురీ ఝరిం
దనిసిరి పెద్దల్లెఱిది ధర్మోరుద్ధము సంఘజీవనం

బున కిది చావుదెబ్బయని బోడలుకూడి యుపన్యసించి రై

గను సరిక్రొత్త ప్రోనఁ బయనం బొసరించితివమ్మ హేంకమా.

నారీమ తల్లి నే వి

ద్యారణ్యస్వామి పంచ దశివలె గ్రంథం

పేరిలిఁ దత్తశాస్త్రి

ధారంబుగ నిచ్చి తమ్ము తరిగొండుమ్మా !

✱ బ్రతుకులు భారమైనవి పురాతన ధర్మనిబ్ధ శాసనం

బతుకుల బొంతయై సతుల ప్రాణములు బలినగుదు కాంక్షనో

గుతుకల నుత్తరించి చవిగొన్నది రక్తము మాంసమంచు నీ

సత్యులకుఁ దెచ్చి నీ విజయ శంఖము నూఁదితివమ్మ ! వేంకమా!

మస్తానయ్య

వీ రేనాడు గుంటూరు వచ్చిరో యెవ్వ రెఱుంగరు.
 నేటికి జీవించియున్న వృద్ధులు వారి నెఱిగినవారు గలరు.
 తాత ముత్తాతలనుండి పీరిట నుండిరని చెప్పుట కలదందురు.
 మానియై డాంకికములఁ జెంతఁ జేరనీక మమత పీడి ముముక్షు
 మార్గగామియైనట్లు జనశ్రుతి వీను మిగిలియున్నది. ప్రతి సంవ
 త్సరము వీరు సమాధియైన చోటఁ జేరి హైందవ మహమ్మదీయ
 క్రైస్తవ మతముల వారలెల్లరు భేదభావములేక వారి యాదర్శ
 జీవిత గాథలఁ జెప్పికొందురు

* గురువులు శిష్య సంఘములకుం బహుధా వ్యథ జెందిచేంది కూర్తురు తమ వాగ్విలాసములతో ధనధాన్యములెల్ల నంద మీరరిగెడి శ్రోవ తాకికుల కందదు, చెందదు భక్తకోటి గుం. టురు పురవాస మా నుతులనుం గొను మాదర మేదురంబుగన్.

ఏ దేశమున జన్మమందితివా నీ వేనాడు గుంటూరిలో,
బాదెనిల్చితో తల్లి దండ్రులెవరో 'బాబా' విచారింపగా
రావీ ప్రశ్నలకుం 'జవాబు' కలరాంధ్ర గీర్తి దేహలతో
శ్రీ దైవాజీన సిద్ధమూర్తులు పవిత్రభూతకాంతిచ్చటన్.

వచ్చిరాని తెలుగుభాస మాటాడిన

పూవు దేనె చింది పొరలుచుండు

నడువ లేక నడచి యడుగిడు చోటెల్ల

ముక్తికాంత జన్మభూమి యగును.

మును సిద్ధపావో ! కీరసద్గురుడవో ముమ్మారులైయున్న వే
మనవో? కాకిటు మువ్వరుంగలిసి యాంధ్రత్వమ్ము సత్పాతముం
బొనరింప న్నమకట్టి గుంటురు పురంబుం చేరిరో యొక్కరూ
పునఁ గాకున్న కులాత్మశక్త్యచల సంపూర్ణత్వములల్లుడే.

మిను భక్తిం బ్రణుతించు వారిపయిఁ గూర్చిఁజిల్కి వారిచ్చు తీ
ర్థములం గ్రోలి ఫలమ్ములం దిని, యనాథం గాలముంబుచ్చు నే
మము చేకొన్న మహర్షి శేఖర! మహాంధ్ర ప్రాజ్ఞలోకాళి ధ
న్యము ధన్యంబవు వార్షి కోత్సవము లన్నా! భక్తిహోఁజేయుచున్.

29

అలరాజు

పలనాటి సీమను బ్రహ్మమునఁ జేపట్టినవాఁడు.. అలుగు
రాజు. వీనికి మువ్వరు భార్యలు గలరు. మొదటి భార్యకు
నలగామరాజు. రెండవ భార్యకు నరసింగరాజు. మూడవ
భార్యకు మలిదేవాదులు గలిగి. తరువాత రాజ్యాధిపతి
నలగాముడయ్యెను. తమ యేకైవ పుత్రుల రత్నాల పేరమ;
మిక్కిలి గారాబముతో నల్లారు ముద్దుగాఁబెంచి యలరాజున
కిచ్చి వివాహ మొనర్చెను. మామ తరువాత రాజుగావలసి
యుండియుఁ దాను ధర్మమని నమ్మిన దానికై సర్వస్వమును
వీడి మలిదేవాదుల పక్షమూని రాయబారమునకై మామ కడకు
వచ్చి విఫలమనోరథుడై యింటి కరుగు నపుడు మధ్యేహగ్గ
మునఁ గుట్రపన్ని చంపఁబడెను. అలరాజు తండ్రి యగు
కొమ్మవ పుత్రశోకమున బ్రుంగక ధర్మక్షయమునకై క్రుంగెను.
ఈ చరితము కవిబ్రహ్మ శ్రీ వీటుకూరి వేంకటనరసయ్యగారు
ముప్పాతిక మువ్వీసము వీరభారతమని వ్రాయుచు ముగియక
మందే యాంధ్రుల దురదృష్టమునఁ బరమపదించిరి.

బ్రహ్మనాయని లోన స్వార్థము రవంత
పొటమరించిన దధికార ముద్ర భద్ర
తా నిరూఢతఁ గాంచ యుద్ధమనొనర్చె
తగులదీమచ్చ నీ జీవితమ్ము నందు.

తను వాంఛం దనుజన్ము వాంఛలఁ బరిత్యాగమ్ముఁ గావించెఁ గొ
మ్మన, ద్రోణుంబలె పుత్రుఁ డీల్గిన రణ వ్యాపారమే మానె బ్ర
హ్మన, స్వార్థాన పరార్థముం గలిపి ధర్మం బంచు వాక్రుచ్చు పె
ద్దను జే యంచు నుతించె లోకము, యథార్థం బెంత కన్నూసెనో!

గోయ: డాక్టర్ కించుకేని: దను లోకము నింద యొనర్ప: బోవు నే
మోయని రాజ్యకాంక్ష మదినూని సహోదరు పుత్రి కంఠమున్
గోయ: గ: బూని పాపమునకున్ వెఱిగదడు నాగసాని య
న్యాయముతో నృసింగ నరనాథుడు నిన్వధియించు వేళలన్.

అదిగో ! పేరమ మేడమెట్లు దిగి దుఃఖాంభోధి నిర్మగ్నమై
కదియ న్వేచనుడెంచి తండ్రికి నమస్కారంబు గావించి నా
బ్రదు కీనాటికిఁ దెల్లవారి నది బాబా ! నీవు నీ తమ్ముడు
దుదిదాఁక న్బలనాటి నేలుకొనుఁ డిందున్ శాశ్వతానందతన్.

అని దురషిల్లు నామె హృదయవ్యథ సంజనితాన్ని కీలక
వ్వన పలనాటిసీమ నరపుంగవు భర్త మహాసనంబు గా
ల్చిన యది భర్తృహీన సతి జీవిత మప్పుడె యర్థమై గుబు
లొకను దరి లేని వేదనలకుం గురియైనది నాగమాంబయున్.

కృష్ణ దేవ రాయలు

ఈతఁడు రాజకవి, కవిరాజు నన్నె వోదాడు లెందఱో
రాజకవులు మున్ను తెలుఁగు మాగాణమున దివ్యబీజముల విత్తిరి.
తత్ఫలాపేక్షకై బహుశ ప్రయాసము నందినవాఁడు రాయలు.
పదనొకండవ శతాబ్దము నుండియుఁ దెలుఁగు కవిత్వము వచ్చి
నను మహాకవుల మనుకొనినను నితర కవు లెవ్వరనలేని “దేశ
భావబంధుఁ దెలుఁగు లెస్స” యను నీ మాటను త్సరియ కవి
యగుటచే సద్భైరవుముగ ధర్మ పక్షపాతియై చాటెను. ఖడ్గమును
గంటమును రెండు చేతుల ధరించి రాజ్యమును గవితా సామ్రా
జ్యమును నిష్కంఠకముగఁ బరిపాలించిన మహావ్యక్తి రాయలు.

వీరి రచనలు

1 మదాలసు చరిత్ర	4 జ్ఞానచింతామణి
2 సత్యావధూ ప్రీణనము	5 రసమంజరి
3 సకలకథాసార సంగ్రహము	6 ఆముక్తమాల్యద

లాంధ్ర జీవుని దివ్య పాదారవింద
విసతు లేకాని పకుల సేవింపఁ బోని
శుద్ధబుద్ధాంధ్ర మెపుడైనఁ జూడఁగలమె
పుడమి శ్రీకృష్ణరాయలు పుట్టకున్న.

అష్టదిగ్గజ కవచంద్రాభి సద్భక్తి సే

పింపఁ గావించుఁ గవిత్వసభల

పట్టాభిషేకములఁ బ్రవేశము గల్గు సాహిత్య

నిధులతోఁ జేయుఁ బండితుల సభల

స్వతి శేఖరుల నర్చనఁ జేసి యొనరించు

సృష్టి మూలానల్ప శిల్ప సభల

పాపాణములు జాలువాటు వారిం గూడి

గీలించుచుండు సంగీత సభల

మిన్ను మన్నే కరీతిఁ గంపింప దిశలఁ

దాశములు నెచు వీర భటాళి నోడ

నిండు కొలువుండు జగనొబ్బగండ విరుద

రాజితయశుండు శ్రీకృష్ణరాయ విభుఁడు.

తెలుగు కవిద్రవసంతతి హృదించి బరితాపము హెచ్చె వాఙ్మయ

ప్రళయము వచ్చెఁ జిత్రః శ పైని విషాద మహద్బ పంక్తి వే

గలమయి వర్షధార వడగండ్లు వెసంబడఁజొచ్చె రాగలు

బులకు విరాగమబ్బెఁ దమతోఁ గళత్తాఁ గృశించె భూపతి.

★ అకటా! యెంతకులేరు దుష్టమతు లాహా! కృష్ణభూమిను ది
వ్య కవిత్వం బలసానిపెద్దన కృతబంచిట్టి నీలాప నిం
దకుఁ బాల్సేసి కృతఘ్నతం దెలిపి రిద్దానం గొఱంతేమి గొ
ప్పకుగొప్పైనది యల్ల సానులు రచింపం జాలువారే స్మవా !

మూర్తి క వి

నిజభుజ పరాక్రమముచే దిక్కులనొత్తి విజయనగర
సామ్రాజ్యమునునిల్పి యాంధ్రభోజుడగు శ్రీకృష్ణ దేవ
రాయల కల్లుడైన రామరాయల కాస్తాన పండితుడై తత్సో
దరులగు తిరుమల దేవరాయలకు వసుచరిత్రమును గృహినిచ్చెను.
తిరుమలరాయల మేనల్లుడు నరసరాజునకుఁ గావ్యాలంకార
సంగ్రహము నొసఁగెను. ప్రకృతిలో లీనమై జడపదార్థమును
జైతన్యముగా మలచిన సిద్ధవాస్తుడు. శ్లేషయం దీతని రీతులు
సంస్కృతాంధ్ర వాఙ్మయములందింతకు మున్ను లేవన్న నతి
శయోక్తి కాదేమో!

వృద్ధుడై ప్రత్యేకశ్లేష కావ్యము నొకదానిని వెలయింప
సమకట్టి కలిదోవవారములగు హరిశ్చంద్ర నలచక్రవర్తుల కథ
లను గ్రహించెను. ఆలయమును గట్టించి రాముని బ్రతిష్ఠించి
గుతుల కాపేరుల నిడఁకొనెను. నియమశీలుడగుటచే దీర్ఘాయు
వ్యంతుడై యుప్పెను.

సమకాలీనులు— కాకు నూర్యపు కవ్యాదులు— మత్సర
గ్రస్తులగు నిటీకల వారు నీతిమాలిన వింతవింత కథల నల్లి తమ
యీగును వెల్లడించుకొనిరి. ఆంధ్రభాషకుఁ దియ్యందనము
గూర్చిన యిమ్మహాకవిని గవులు గవులై నుతింపఁజాలకున్నారు.
భాషాభావముల మూలముట్టుగఁ జేపట్టి పిల్లవసుచరిత్రలని తమ
కావ్యములఁ జెప్పికొన్నవారుఁ గూడ కృతఘ్నులైరి. వారినంత
యనం బనిలేదు. మున్నుండు యువకవులైన గుర్తించి యీ
ఋణమును దీర్చుకొనఁ గోరుచున్నాము.

ఓ కవిసార్వభౌమ ! భవదుజ్జ్వల కావ్యరసస్రవంతి మా
ద్వీక మనోజ్ఞ వారి నిసదీకృతమై స్రవించె నందు సు
శ్లోకుల మానసాబ్జములు శోభితః బాఠక బంభరాళి నా
జూకు వెలార్చి క్రోలే బువుసోనల మూర్తికవీంద్రచంద్రమా !

బాకా లూదెడి వారు ముందునడువం బై సేలువల్లప్పి వి
ద్యాకంజాక్షికిఁ దాత తాతయని మోయక సంఘమే యున్నచో
నీ కావ్యమ్ములె గౌరవార్హములు తాడీ ! నాఁడు నీ పైని జ్యే
ష్ఠాకారుణ్యముసోకె నేడయినఁ బూజాపుష్పముల్ పొందుమీ.

తా మిడు బిచ్చమే శతవధాన విధానము నేడు దాని నీ
భూమిని మాడభూషికుల పూజ్యుఁడు తిర్పతి వేంకన ల్కవి
గ్రామణు యారనూర “పహారా”యిడఁ ద్రిప్పిరి వారిఁజూచి వి
ద్యా మహిమాన్వితుల్ శతవధానములం బొనరించిరాదృతిక.

భావము వెంటనంటఁ బద భంగులు కాలికి గజైగట్టివి
ద్యావనమందు సత్కవి హృదంతర సీమలు రంగశాలలై
నీవి సరస్వతీ సతి నటించె భవచ్ఛృదు వాక్చమత్రికి యా
సేవఫలమ్ము, కాని నిరసించిరి మందులు కొందఱీసునన్.

తిరుమల దేవరాయలు గృతిం గొని యల్లుఁ దనమ్ముకోడ భూ
వసుల సమక్షమందున భవత్పద పూజనొసర్పఁ గావ్య సుం
దరినిడి కూతునిచ్చిన వదాన్య శిరోమణి కృష్ణభూమి భృ
ద్వరునుకు నుద్దియైన ఘనతం గయికొంటివి మామవై కనీ !

నవ రత్నాంచిత సింహాపీఠిఁ గనక స్నానమ్ము లాడించి స
త్కవితా రీతులు రామరాయలు వినంగా నోచి బంగారు వ
స్తువులు స్నిహితలాటమున్ దొడిగి ప్రీతుం జేసె నాడట్టి గౌ
రవముం గాంచిన సత్కవీశ్వరుడ వాంఛక్షోణి విద్యన్మణి !

తల్లిదండ్రుల భావ వృత్తముల మలిచి
మృదు మధుర రీతిగాఁ గొమరితలఁ బెనుచు
నెడల శుక్తిమతీ నది యెడఁద పొంగి
పొరలి ప్రవహించె నీ కలమ్మునఁ గవీంద్ర !

హలముం బట్టి స్వజీవనార్థముగ మాన్యక్షేత్రముల్డున్ని పం
టలు పండించిన కర్షకాగ్రణివి, గ్రంథశ్రేణి వల్లించియుం
గలముం బట్టి యనూసకావ్య రచనాకౌశల్యముం గల్గి మే
ల్కొలుపున్ పాడిన పండితాగ్రణివి, కేగ్మోడ్పందుమా సత్కవీ!

కారణ జన్మండన్న నుడి కారియఁ బెట్టును “భూ” ను వింత వా
గ్గోరణిలోఁ గథల్ మలిచి కూసెడి కూళలఁ గన్న గుండెలోఁ
బాటవె యుక్కుగుండులు సభాస్థలి నీ యవమాన భూతముల్
కొరలు నూరి నేటికిని గోలెముకల్ కొఱుకంగఁ జూచుఁబో.

నా గా రు ను (డు

అనుగావతిలో బౌద్ధమతమునకు శాశ్వతపు బునాదు లేర్పడిన పిమ్మట నచ్చోటనుండి దిగ్విక్రముల కా సిద్ధాంతము లెగబడెను. అపుడే యచ్చోటనుండి నాగార్జునాచార్యుడు కృష్ణాతీరమును బరిపాలించు నిక్షాప వంశీయులగు త్సాంతి-సిరి యను రాణుల కీ మతధర్మముల బోధించి వారియండచే బౌద్ధ విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించి యందు శిల్పకళకు బ్రధాన స్థానమిచ్చెను. చైనా జపాను మొదలగు వివిధదేశముల వార చొప్పున కరుదెంచి విద్యలనభ్యసించిరి. నేటికి దద్వంశీయులై తన్మతావలంబకులై విశ్వబ్రాహ్మణులు “నాగార్జున” యను గోత్రనామము గలిగియున్నారు. అటువలె నాలుగు కళలలో నిరడెఱుంగనిదిలేదు. ఇతనినుండియే బౌద్ధధర్మ మిటులేఱు గులై మహాయాన హీనయానములైనవని చెప్పబడుచున్నవి.

కలవు మహాంధ్ర మండలికిఁ గన్నులపండువుఁ గూర్చు తెల్లు శి
ల్పుల విజయాంక దర్పణముతో నవభారత బాధలక్ష్మి కాం
క్షలు చిగురింపఁ గన్గొని పకావక నవ్వి చిరత్నరత్నవ
స్తుల ధరియించి సంతసముతో సుఖయించు దినమ్ము లత్తటిన్.

అది నాగార్జున దివ్య శిల్పయుగ మన్నా! నాఁడు శిల్పేందీరా
భృదయంబై సరిక్రొత్త దేశముల నుద్బోధించి మేల్కొల్పె ధ
ర్మ దయా పీఠసలు ముప్పిరిం గొనఁగఁ బ్రేమజ్యోతి వెల్లించె నం
దుదయమ్మైనదృణమ్ముశాంతియుతమైయుండుంగదాహయిగా.

రాతిని నాతిఁ జేసెనని రామునిఁ గొల్తురు రాతి రాతిపై
నాతిని ధర్మచక్రము ననంత తపఃఫలమైన బుద్ధునిం
జేతము లొత్తగిల్లఁ దమ చేవ వెలార్చిన శిల్పిపూజకై
జోతల నెత్తరేల పరిశుద్ధ మనమ్ములతోడ నేటికిన్.

శాస్త్రము హైందవము తలపట్లగు నాఁడు విశుద్ధ బుద్ధిగో
దొందిన రేఖలా యివి పదింబదిగాఁ గనుపట్టు ఘట్టముల్
బుద్ధికి గోచరింప మన పూర్వులు నుర్వర నిల్పినట్టి సం
శుద్ధ మయ స్వరూపములొ చూడుము వీడుము మత్సరములన్.

రాగాలాపము లోలి రాలుపడ నీరై రాలు సంగీత ని

ద్యాగంధమ్మును దాము నందుకొన సస్త ధ్వానముల్ నేర్వ మీ
శ్రీరేహమ్మును జేరి సేవ యొనరించెన్ మూగ్నలై మ్రోగ్గగా
సాగెన్, సద్గురుగోల్వగల్గవె యభీష్టమ్ముల్ మహాజ్ఞంభతన్.

చిన్న య సూ రి

అటుకాస్త్రములయం దపార సాహిత్యము గడించి కంఠ
క్రమాగతమగు విశిష్టాద్వైత భాగమున మివులఁ బ్రవేశమును
సంపాదించెను. పచ్చయప్ప కళాశాలలోఁ దెలుఁగుపండితులై
తమ సాహిత్యమును బాలురకుఁ బంచిరి. వీరి శిష్యత్వమునకు
నోచుకొనిన యానాటివారు ధన్యులు.

జాతి మతి భేదములలో నాంధ్రుల దగ్రతాంబూల
మగుటచే వీరి రచనలన్నియు ముద్రణ కాలేదు. ఇది దుస్సహము.
పైగా సిగ్గుచేటు - తమవలె బరుల నర్థము చేసికొను పండితులు
చిన్నయసూరి యను పదమున కేవేవో యర్థములఁ జెప్పిరి.

మహాదారులగు శ్రీ వజ్జుల చిన్మీతారామస్వామి
కాశ్మీరీగారు, దువ్వూరి వేంకటరమణకాశ్మీరీగారు సత్యమును
వెల్లడించిరి. వీరి ఋణ మాంధ్రులకుఁ దీర్ప నలవిగాదు. బ్రౌను
దొరగారు సూరి యను బిరుదమిచ్చి యా పవిత్రనామమును
దమ దేశమునందలి శిల్పులచేఁ దయారుచేయించిన గండ పెండె
రముపైనిడి కాలికిఁ దొడఁగెను. గుణపక్త పాత్రయగుటచే
విదేశీయుఁడైనను గౌరవించెను.

నా యీ పద్యముల కాధారము శ్రీ పండిత శాస్త్ర
సత్యనారాయణ చౌదరిగారిచే రచింపఁబడిన చిన్నయ యను
గద్యగ్రంథము.

నల్లరే వేంకట రంగరామానుజండు.

ప్రాతవర్ణ పురాణ పథము కీడక మోత
బరువుగా గ్రంథముల్ వ్రాయునాడు

అల్లిబిల్లిగఁ గథలల్లియుం బాడు వా
రిని సమర్థించి వర్తిలునాఁడు

కుల మత భేద వాదులకు దోహదమిచ్చు
మతకావ్యములు మారు మసలునాడు

కోరిక తీర్పనిదానిఁ గూర్చి యట్లులు సాచి
పచ్చిశృంగారంబు పలుకునాఁడు

యతుల దిగనాడి ప్రాసల నతకరించి
వెట్టి మొట్టి కవిత్వమ్ము వెలయునాఁడు
జననమందవు పరమపావనుఁడ నీవు
చిన్నయా ! నీ యదృష్టమ్ము చెప్పఁదరమె.

పాణిని సూత్రఫక్కి కపవాదముగల్గినఁ గల్లుఁగాక నీ
 పోణిమియందుఁ దప్పుఁ గనఁబోము కుదించి రచించుపట్ల గీ
 ర్వాణము సౌకుమార్యమని వాదముచేసెడి వారికింత వి
 జ్ఞానముఁగూర్చి తాండ్రకవి సంఘముమేలని మెచ్చఁ జిన్నయా!

అనవద్య శేముషీ ఘనుడ వీవనుటకుఁ
గృతకృత్యుడౌ హయగ్రీవశాస్త్రి

సాహిత్య సాహిత్య సరణిలో నెనలేమి
న్యాయాధిపతి రంగనాథశాస్త్రి

వాదోపవాద విద్వద్గోష్ఠి సరిరామి
వీరవేంకటగిరి విభువరుండు

సువిశేష చార్మిత శోభి వీవనుటకు
యాయజూకాన్యవాయజుడ వగుట

సంస్కృత ప్రాకృతాంధ్రాంగ్ల శబ్ద సార్వ
భాముఁ డన హూణవిభుదత్త భర్మకంఠ
ణమ్మనంగల సూరిపదమ్మమాకు
సాక్ష్యమగుఁగాడె పీఠవైష్ణవకుమార !

కలరేమో మును పాణిసీయ ముఖవర్గంబింత నీడోడుగా
కలరేమో మును తిక్కనాదులు సమగ్రంబైన యుజ్జీలుగా
కలరేమో కవిరాజు లన్యన్యప సత్కారమ్ముతో నీడుగా
కలలోవార్త భవత్సదృక్షులకు నీ గారం బపారంబురా!

* అయ్యలు కంఠదఘ్ను మగు నార్తిని బ్రుంగుడు చెంది యీర్ష్యతో
 దుష్యుగఁ బట్టినం దమకు దోసమటంచుఁ దలంపరేరు చి
 స్నయ్య ! మహాంధ్ర కావ్యరచనా పరిణద్ధుఁడవైన నీకు దీ
 టియ్యది యంచుఁ దెల్పుఁ దరమే ! మహాబోంట్లకు నీశతాబ్ది !

గురునకుఁ బంగనామములు గూర్చెడి శిష్యులు జాతిభేద మ
 త్సరులు యథార్థముం బలుక జంకెడు భీరువు లాత్మధర్మ మే
 మఱి చరియించు శుంఠలు ప్రమాదముఁగూర్చెడియల్పసత్వు లిం
 * దఱు దఱుమ న్నిలంబడిన ధన్యుఁడనీవ కదయ్య చిన్నయా !

వీపున రాచపుండు పృథ్వీపతికిం బనియింప నద్దియే
 మాపును రూపునన్న నుడి మాత్రము వింటిమి, సార్థకాఖ్యచేఁ
 బాపపుఁబుండు నిన్నడఁచేఁ బండితరాజ ! మహాంధ్రభారతీ
 రూపము దుష్టమర్శక శిరోమణులార్చితి నీవు లేమిచే.

జీవిత రేఖకు నూతన

జీవనముం గూర్చి బ్రతుకుఁ జెల్లించిన వి

ద్యావేత్తవు చిన్నయ్యా !

రావయ్యా ! భక్తితోఁ గరములు మోడ్తుస్.

వీరేశలింగము

గద్య తిక్కన - రావుబహద్దరు - అను విరూపముల నంది యాంధ్ర సాహిత్యమున వివిధ రీతులఁ బరిశ్రమ మొనర్చిరి. ఆంధ్ర కవుల జీవిత చరిత్రమును దమవఱకున్న కవుల నెల్లర వారి జీవితముల సమగ్రముగ వ్రాసిరి. ఈ మహత్తర కార్యమే గాక - ప్రహసనములు - శాటకములు - పద్యకావ్యములు - వచనకావ్యములు - శాస్త్ర విచారణ గ్రంథములు - ఉపన్యాసములు - భాషాంతరీకరణములు - శుద్ధాంధ్ర గ్రంథములు - రచించిరి. ఇవి యవి యనగేల భాషావిషయమున వారు పోని పోకడలు లేవు.

సంఘ సంస్కరణోద్యమమునఁ గాలిడి యుపన్యాసముల మాత్ర మిచ్చి తనియు నాయకమృత్యులలోఁ గొందఱి వలెఁ గాక తన సిద్ధాంతము శత్రుల పాటించు దిట్టయని పేరెన్నికఁ గన్నవాఁడు. శ్రీ పునర్వివాహాదిక సంస్కరణముల కితఁడు తండ్రీ. సమకాలీనులచే వల్లమాలిన బాధలనందినవాఁడు.

ప్రాచీనాంధ్ర వాఙ్మయమునకు నన్నయ మార్గ దర్శకుఁడై యీ నవ్యాంధ్ర వాఙ్మయమునకు వీరేశలింగ మట్టివాఁడే యన వచ్చును.

ఆది మతకర్త లిడిన పునాది మీఁద
మలప సన్నాసి కట్టిన మాయ మేడ
నీ మహాజ్వల విస్తవాగ్నికిని గూలె
జిటిలి పోదు పునాది యిప్పటికీ గూడ.

జన సంఘమున మూఢ భావముల నాశం బుదగాఁ జేయ లే
ఖనిఁ జేపట్టితి వాంఢ్ర వాఙ్మయము రక్షిం గులై నీ కేల, నాం
త్వన వాక్యంబులఁ జేరఁ జీరితి వనాథ స్త్రీల నీ సేవఁ గై
కొనె నాంధ్రావని నిన్నుఁ బోలఁగల దక్షుండేఁడి ముమ్మాటికిన్.

పురుషుల వజ్రజేరి పువుబోలులు చేనుసెవర్ప నాట సం
బరమును జూప నీవది యమానుష మంచుఁ దలంచి దైవ మం
దిరములఁ బెండ్లి పందిఱుల నీతికి దూరగులైన ద్రవ్య పా
లుర నవ సౌధరాజములలో నెదిరించితివయ్య ధీరతన్.

భాషా భేషజ వాది వాదములఁ దూర్పారించి విజ్ఞానముం
బోషింపఁచుకట్టి సర్వజన సమ్మోదార్హ మార్గాంతరా
న్వేషంబుం బొసరించి పల్కుల వెలందిం దిద్ది గ్రామీణమకా
న్వేషంబుం ధరియింపఁ జేసితివి శ్రీ వీరేశలింగాభిధా.

తెనుఁగున గద్యవాఙ్మయముఁ దీరిచి దిద్దిన మిమ్ము గద్య తి
క్కనయని “రావబహద్దర”ని గౌరవచిహ్నములిచ్చి మెచ్చి పూ
జనమొనరించె లోకము దిశల్ వెలయించిన నీయశోమృతం
బునఁ బునరుద్భవించితి ప్రపూతచక్రతమ లాంధ్రసత్కవుల్.

గుడులుం గోపురముల్ సృజించుకొని లగ్గుంగూర్చికొన్నట్టి మా
గొడవల్ ద్రవ్యగణేల మీకని “సాలంకోరుల్” దురుక్తార్భటిం
బడి కాల్దాచంగ దైవమొక్కఁడని తెల్పంబూని బ్రహ్మంబు నే
ర్పడ వాక్రుచ్చితి కందుకూరికులచంద్రా ! జోతలస్పించెవఁ.

కులగోత్రమ్ముల జోలిమాని వెలిగిగ్గోలొందఁ గాఁజేయు రో
జులలో నీ మహిమోద్యమమ్ము గనుగొంచు జాలిఁజాలించి యా
శలలో నిండిన జీవితాలఁ బయనించంజొచ్చి రానాటి య
క్కలకంఠుల్ దమ భావిజీవిత మహాకార్యక్రమప్రక్రియన్.

జ్ఞానహీనుల కరిన హుంకారములకు

నదరి బెదరి విభీతమృగాక్షులైరి

రమణులొనాడు నేడు ధైర్యమువహించి

తమ సుధారస వాక్యోపధాన మనిరి.

తరుణీసంఘము లప్పువడ్డవి మహాత్మా ! మీ ఋణమీఁగ బం
గరుపూలం గొని వాఙ్మనఃక్రియల కేకత్వంబు సంధించి మీ
పరిపూతాత్మకు నిత్యసేవలిడ మాభావంబు లుప్పొంగె న
క్షరమాల ల్గళమందునింపెదము స్వీకారంబు గావింపవే.

కలఁతఁబెట్టిరి సాంఘికబ్రువోద్దందులు
పొడిచెదమనియె దుర్బుద్ధిగణము

వెలి గిలి చేపి వాడలఁ జాటి రాఘవులు
నా స్తికుండనియె ఛాందసుల మంద

కులదోషియని పండ్లు గొటికెను నైష్కర్మి
మును మోషియనె సనాతనుఁడొకండు

దౌర్భాగ్యుడని తిట్టె దలకాయ పంతులు
చపలుఁ డంచనిరి లంచాల దొరలు

వాడ వాడలలోన బోరాడు నాఁడు
సత్యమెదనిల్పి సంఘ దౌర్జన్య మణవఁ
గంకణముఁ దాల్చితివి నమస్కార శతము
లివిగొ శ్రీ కందుకూరి పీఠేశలింగ.

అ ప్పా రా వు.

భాషావిషయమున విశేషశ్రమ లేకున్నను బాడినపాట
పామరహృదయముల నాటుకొను నట్లొనర్చిన వారిలో నగ్రే
సరుడనుట కెట్టి సందియ మెవ్వరికుండదు. ఆనందగజపతి
సంస్థానకవియై యాంధ్రాంధ్రాభి భాషలయందుఁ బ్రజ్ఞనార్జిం
చిన వాఁడు.

గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు మొదలిడిన వ్యావ
హారిక భాషావాదము వంగీకరించి తదనుసరణముగా గేయగద్య
పద్యనాటకాదుల రచించెను. సమిష్టి త్నేమమునకై సంఘ
సంస్కారమునకై సర్వశక్తుల నుపయోగించిన వారగుటచే
నాంధ్రయువతతి గౌరవించెను.

ఇట్టి కవి విరచితమైన గ్రంథములపై నిపుడు లేచిన
దుమార మంతింతగాదు. ఈ దుస్థితి కగ్గమైన కవులు పూర్వులు
గూడ గలరు. వన్నియభట్టు కంకంటి పాపరాజు లీకోవకుఁ
జెందినవారే.

సరసరమ్ముల నమిల్మింగెడి
దొరలదాస్యపు మారి కోరల
విఱుగదన్నెడి కవిత లల్లిన
బిగుదు మగఁడని “రైతుకూలీ”

చిరయశమ్ములఁ గోరువాడని
వేయరా ! ఢంకావేయరా !

కట్టుపాట్లకు లొంగి యెట్టులొ
లొట్టకట్టు పదాలఁ గొన్నిటఁ
బట్టుమని పదికూర్చినంతనె
యట్టిదెప్పుడు కవితగాదని

గట్టిగా వాదించు కవియని
పట్టరా ! దివిటీ పట్టరా !

అదరు బెదరును లేని సోనల
నెదలు పద్మనై శౌర్యబీజము
లదికి విస్తవ సస్యసంపద
యిది సుమాయని మనకుఁజూపిన

సదమలాత్ముని సత్కవీంద్రుని
గొల్వరా ! నీవై నిల్వరా !

తెలుఁగుశౌర్యము తెలుఁగుదీధితి
వెలికిఁ జిమ్మెడి కోరమీసపు

మెలికలోఁ గనుపట్టు పూర్ణత
కలము కుంచెనుబట్టి త్రిప్పెడి

కళల వారికి నందరాఱని

చెప్పరా ! గొప్పకు గొప్పరా !

శివజటాంత ర్నదిత లహరీ
నివహముంబలె శాంతులీనఁగ
ధవళహా తలపాగ ముడుతలు
చవులు మివులు మహాంధ్రభాషా

కవనధారలఁ గప్పెనేమో

చూడరా ! భావము వాడరా !

కులమతమ్ముల వెలికిఁద్రోసెడి
చిలకమర్తిని గలిసి మెలసియు
కలముతో స్వార్థమ్ముఁ దఱిగెన
సలలితాత్ముని యప్పరాయని

తలపులకు నీ విజయశంఖము

నూడరా ! సత్కవిసోదరా !

రామస్వామిచౌదరి

తరతరములనుండి పౌరాణిక ధర్మము లాంధ్రుల తలపై
రుద్దబడి నిస్సన్న చెప్పినదే వేదమని నమ్మవలసినదే కాని
ప్రశ్నింపకుడని యదుపులోఁ బెట్టిన పెద్దల యుద్దేశముల కెదు
రీడి మంచిచెడ్డల నాలోచించుకొను హక్కు సర్వమానవులకుఁ
గలదని చాటిచెప్పినవాడు శ్రీ రామస్వామిగారు.

జౌత్తరాహుల పెత్తనము నెత్తిపెక్కి చాలుమూల
తేని బూటకపు న్యాయాలతో నింకను గాలమువెళ్ళఁబుచ్చుచుఁ
దమ కులోన్నతి నిల్పుకొన రచనల సాగించు వర్తమాన
కవులఁగూర్చి వాకొక బాకుగా ననవరతము పోరుసల్పిన ధీరో
దాత్తుఁడు మహాకవి కవిరాజు త్రపురనేని యొక్కఁడేయన్న
నతిశయోక్తి యేమాత్రము కాదు.

పలికిన పలుకు, వ్రాసిన వ్రాత, యూహించిన యూహ
సర్వము పతిత మానవ జనోద్ధరణకే యుపయోగించిన దిట్ట.
మనోవాక్కాయ కర్మల మలిన మినుమంతలేని పవిత్రజీవి.
నూతపురాణము, భగవద్గీత, ఖాసీ, ధూర్తమానవా ! నూతా
శ్రమగీతాలు, శంబుకవధ, కురుక్షేత్రము మున్నగు వీరి రచనలు
ప్రత్యేకాశయములకై యుద్భవించినవి.

కవిరాజా ! యెదురీత యీది నది నీ గంటమ్ము సూతర్ని నీ
భవనాగ్రమ్మునఁ బ్రాతఃకాళు బుధ సంభావ్యంబు వాద్దేవి తా
వివరింపంగఁ దొడంగె నాంధ్ర కవితా విన్యాస మాధుర్య ధు
ర్య విచిత్రతాయుత సంఘసంస్కృతుల నాడఁ! యెంతనమ్మండవో.

కమ్మదనమ్ము నీ మధుర కావ్యమునం జితార్థమయ్యెఁ జి
త్తమ్ముల కెక్కఁ జేసెడి యథార్థము లీనెడి నీ నుడువ్ మహం
ధమ్మున నిండి జాల్కొనియె మంజుల భావ పరంపరావళుల్
గ్రమ్మి దిగంతముల్ వెలిగెరా ! కవిరాజ యఖండ దీప్తులన్.

నూతపురాణ మాంధ్రకి విశుద్ధ యశోమయ భూషణంబయై
చేతముఁ బ్రీతిఁ గూర్చుఁ దమ చేవ వెలార్చును బ్రహ్మ గీత వి
ఖ్యాతిని దెల్పు శంబుకవధాగత రాము కథా విధాన మీ
వే తపమాచరించి జనియించితివో ! కవిరాజశేఖరా !

ప్రతేత పురాణమా ! యిది యబద్ధము క్రొత్త పురాణమన్న నో
రోత, యనూహ్య భావవిధులుం గరగించియుఁ బ్రతేతక్రొత్తలం
బూతొక యింతలేని పరిపూర్ణ విశుద్ధ విమర్శనా యుతం
బై తగు సూత సంహిత సుమాయని చెప్పితివయ్య చాదరీ !

నిలువరించితివి స్త్రీకుల పేరిటఁ బ'చ

జనుల జాతి-చు దుర్జాతిజనుల

కదపఁ జాలితి వార్య కవికుతంత్ర స్తంభ

ములు పెళ్ళిగిల్లి పాదులు సెడంగ

పాఠశ్రోత్రితి దు రాచార శ్లాతము కేగి

ముసిముట్ట సరసరమ్మలను నమల

ఉడికించితివి సత్యముజిహ్వాని దేశ భ

క్రుల మేనికండరమ్ములు గరంగ

జాతికై నీతికై భుక్తి జాతి విడిచి

యనురుసురుగాక సంఘదాస్యమును బాప

దీక్షుఁగొని కంకణమ్మాని తెరువు చూపు

యతివరా! భక్తితో నమస్కృతుఁ నిడుదు.

ఓ సూతాశ్రమ ధూవిహార ! భవదుద్యోగమ్ము నీడేర్చు దీ

క్షాసక్తిం గవిబ్రహ్మ కంకణము దాల్చక్రమింగై గాలమ్మ మీ

శ్రీ సంపూర్ణత నందే నవ్యశకమిందుం బిల్ల వస్తాదు ల

త్యాగస్థి స్నాదుముల్బిగి - చిరి మహోద్యద్విక్రమ ప్రక్రియః.

జేను గాదని యెదురాడని యిల్లాండు

ముప్పుట నీసేవ మునిగి యుండ

తండ్రి యానతి తలఁదాల్చి కిమ్మన నట్టి

కోవిదుల్ సుతులు నిం గొలిచి యుండ

భవదాజ్ఞకై చూపుఁ బఱపి చేతులుకట్టి

నేము మేమని నిల్చి మిత్రులుండ

కనుసన్నతో నన్ని పనులు సేయఁగఁ జాలు

నాగర ప్రజలు వెన్నంటి యుండ

ಎಂಕ ಕೌಟುಕಂಗೆ ಗಿಜ ನೆ ಯಿಂಬ ಲೆನಿ

యదనుసందేన బెంగ నెమ్మదిని జోరదు

లోకమే శాను శానె యీ లోకమంచుఁ

దలచి నిలిచితివయ్య చౌదరికవీంద్ర.

అకల్పముజరామరములగు కావ్యశ్రీల నాంధ్రావనిం

బాకట్టంబుగ నిచ్చిపోయిన కవీంద్రా ! ప్రేమకో మన్నమో

వాకంబుగ్గొని సంఘసంస్కృతులఁ గూర్చుంజాలు ధీశక్తి ని

మ్మా ! కామ్యంబిది మాకు మీయెడల రామస్వామి కవ్యగ్రణి!

హూణ గీర్వాణాంధ్ర వాణీ మతల్లుల

తొలి ముచ్చటలకు నోములు ఘటించి

ఆంధ్ర మహాసభాయాత సత్కవిరాజ

పూజ్య లాంఛనము తొమ్మన ధరించి

శతవధాన విధాన సార్వభౌమఖ్యాతి

తెలుగుదేశమున వడ్డెల్ల జేసి

బ్రతునుదేశమున బారిష్టరు పట్ట ప్ర

శంసలఁ బ్రథమ కక్ష్యలఁ దరించి

దయను బురపాలనాధిపత్యము వహించి

తిరి తెనాలికిఁ బెక్కువత్సరము తెలమి

స్వస్థలమ్మున గౌరవస్థానమంది

స్వస్థలాస్థాన కవివైతివా ! కవీశ !

వాసియు వన్నెయుం డెలుగువానికిఁబాసి పరాయిబాసపై

నాసలు మోసుకొత్తఁ దమయంబకు గోవను నంబ మూలమం

గాసట బీసటందగిలి కారియనందెడివేళ జీవముం

బోసిన కీర్తిదక్కఁ గలముంగదొంచితి వాంధ్రభాషలో.

ఆశయస్థికి కలమునంది కవిత్వము వ్రాయువారలీ

* దేశమునందుఁ గప్పడకు తియ్యము నెయ్యమొసర్పఁగూర్చు లా
 కేశముతోడుగాఁ దెలుఁగు బిడ్డకు జడ్డునడంచి నిల్చిపో
 దేశికవీ ! నమస్కృతి యిదేగొనుమా గను మాదరమ్మునన్.

పాడిఁ దొఱంగఁబోవు కలచాడని మెచ్చుల నందఁబోవు మో
 మోడవు చుట్టపక్కముల పొంతల విఁతల నెంతొచూప వా
 యోడవు వచ్చు మేలు చెడునో యని జరుకు గొంతుఁబూని నీ
 పోడిమి కేడఁజూడమని పొంగరె ముంగలఁ దెల్లుకెసరుల్.

రామలింగారెడ్డి

భారత భాగవతాదుల జీర్ణించుకొని యందలి రత్నముల వంటి పద్యముల శాంధ్యుల కందించిన శ్రీ ముద్రహ్మణ్యరెడ్డి గారి పుత్రులు. పుట్టిన దాని మెట్టిన కలుగు భాష సేవచేసిన మహాపురుషుఁడు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి. పాశ్చాత్య వాఙ్మయ మెల్ల జీర్ణించుకొని తత్ప్రభావమును దెలుగు బాసవై బ్రసరింపఁ జేసినవారు.

మహోన్నతమగు రైతుజాతి తొక శ్రోత్ర వెలుగును జేకూర్చిరి. యువ కవుల కావేశము గల్పించి ముడదండయై నిలిచి నూతన మార్గముల ద్రొక్కు ధైర్యమును గల్పించిరి. 'మనలమ్మ మరణము' మొదలుగుపద్యకావ్యముల వ్రాయుటయే గాక యాంధ్ర సాహితీ ర గమున శక్తిగలిగి యగుగుననున్న మహాకవి పింగళి సూరన్నను జేరించిన యందలి మేలిమిని మన దెందములకు హత్తుకొనఁ జేసిన వారొక్క రెడ్డిగారే.

మెటికలవంటి మాటలతో హృదయ ముచ్చికొను పోవు మృదు విమర్శలఁ గావించుచు సప్రాక్షిక్ విమర్శక శిరోమణియై వెలుంగొందరి. వీరి 'విత్వతత్త్వ విమర్శన' మణరామరమై నిలిచి తెలుగు తెగకు శాశ్వత సాహితీ కీడు పెట్టఁగలదు.

దీసిపోవని వన్నెవాసిగల్గి

తఱుంగని తీవి పెన్నుదువుగల్గి

గర్భి మగంటిమి క్రొత్తదనముగల్గి

కమ్మకమ్మని వ్రాయసమ్మగల్గి

పలుకులుం గల్గి కటమంచి కొలమునందుఁ

కరము వెలుఁగొందితివి నా హఃకరము వహసి.

చేసితి పెన్దగదె కభిషేకము బోధను నుగ్గుపాల పో

చేసిన సేవ నేడియ ఫలితము మించెను టెడ్డి రాణ్ణాణీ !

తిరుపతి వేంకటేశ్వరుడు దీక్షాన మార్కొని కావ్యచర్చలో
మోక్షగులు దీర్చిదిద్దగల మేటివి లోకములెల్ల నెత్తినన్
బిరుదుమగండనై నిజమునిల్ప సప్తస్మృతిదుల్ప మెల్పుతో
బరిపయిఁ గాలు గ్రువ్వగల వాడవు సీ నొకరుండవేకదా !

చర్చించెనా యహింసానూర్తి బుద్ధుండు
దాసయై విశ్వవిద్యాలయమును

అభిషేక మొనరించెనా యోగి వేమన
వెలలేని నీ త్యాగ విధవమునకు

నిలువెల్లఁ బుల్క-రింతలు వెట్టెనా కవి
రాజు కన్గొని జాతి రత్నమనుచు

రచియించెనా పద్యరత్న ముల్ హేంకట
నరసయ్య సాహితీ నాథ యనుచు

జయజయేతి ధ్వనుల్ మిన్ను చఱవ భేరి
నఱుమఁ బ్రయతించెనా కృష్ణ ధరణి ధవుఁడు
సాటి రాజవటంచు స్వర్వాటి కందుఁ
బగమ పరిపూర్ణ దివ్య తత్త్వమును జేర.

వేంకటనరసయ్య

నిఘంటువులలో నెక్కడ నిత్యము సామాన్య రైతు
కుటుంబములో వాడుకొను పదజాలము నింతగా నుపయో
గించు జాతీయతగల కవులు మఱువరు లేరు. తెలుగు
వెల్లులకుఁగా నిలువెల్లును ధావనోసితిని ధైర్యముగాఁ జాటు
కొన్నారు.

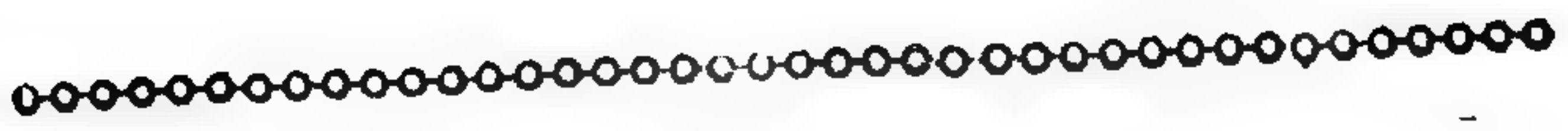
బహుశః ప్రబంధ నిర్మాతయై సాహిత్య నిధియై యుం
డియు పలుకుబడి సాంపుల వక్కాణించు పట్ల స్వల్పపు నియ
మముల నుల్లంఘించుటకు వెనుకాడరు. ఆంధ్రుల కొక మహా
పురాణమును నిర్మింప సమకట్టి వీరభారత నును పలనాటి చరి
త్రమును ప్రారంభించి, యాంధ్రుల దురదృష్టవశమున, ముగియక
మునుపే పరమపదించిరి. కవిబ్రహ్మ తిక్కన యుక్తరదేశ
నివాసినియగు ద్రౌపదిని దిద్దివీర్ప నీ కవిబ్రహ్మ. ఏటుకూరి
వేంకటనరసయ్య తెలుగు పదేతియైన మగువ మాంచాలను
దత్తుల్యగా నంతకంటెఁ గొంచెము మెఱుఁగ్కొంచి యాంధ్రతా
ముద్రను సంపూర్ణముగా వెలయించెను. ఈ మహాకవి
పేరితో నొక సాహిత్యమండలి సంస్థాపింపబడినది. అందేఁటేట
నీ కవిబ్రహ్మ నామముతో నొక కవిని సమ్మించుచుచుందురు.

పలికిన పల్కులొ నమృతభావము చిందెడి నీదు లేని
జలికిన కీరభారత విశేషకథామృతమాని యాంధ్రభూ
తల మజరామరత్వముల ధన్యతఁగాంచె గంధచంద్ర మా
తెలుఁగుఁ దనంపుఁదీపి జగి లేజమువెల్వడ నేడు సత్కవీ !

కలము హలమ్ముఁబట్టిన జగామొసగాడవు సత్కవీంద్ర నీ
వలపలి చేతిగంటమున వాక్కునఁ బావమయ్యెఁ దెల్లు నీ
పలుకొక సూత్రమైవెలయు వ్యాకృతి కెల్లెడ నీవుమాపు లో
వలఁ జరియింపఁగాఁగలరు భావికవీంద్రులు సద్గురూత్తమా !

తెలుఁగుంజోదుల శౌర్యధైర్యములఁ గుస్తీపట్టులం దెల్పు ప
ట్టుల మీకెవ్వఁడు సాటి పొట్టకయి యెట్లో చిట్టిపాత్రమ్ములన్
గిలుకంజూడ నెడందపైఁ గరము నెంజేయుంచి వీక్షించినం
దెలియంబోలదె యాంధ్రవాఙ్మయము నుద్దీంచునో యేరిచే.

తనువెల్లం బులకించిపోయినది యాంధ్రత్వమ్ము సుంజేని క
ల్గిన ప్రాజ్ఞాళికఁ గైతతీనె పువ్వులం నీలించి వాగ్దేవి పూ
జనముంజేసిన ధన్యవివి భవత్సాహిత్యసమ్మూహ మాం
ధ్రుని బూజించి నివాళియిచ్చుటలు గాదే ! విద్వదాఖండలా.

ముద్దుముద్దుగ నుమమ్ములు విప్పి యొప్పారె
సరసులు నీతిమంజరులఁ దనియ

జాతీయభావ బీజములెల్లఁ బెల్లుబ్బి
జీవనమ్మిడఁ బండె క్షేత్రలక్ష్మి

ప్రతి తేని మోక్షసామ్రాజ్య సౌధమునకు
దారితీసినది సిద్ధాశ్రమమ్ము

తెల్లుదేశప్రశస్తిని దిద్దిగంతాల
వీరభారత కథల్ విజ్జరాల్చె

కృష్ణరాయలు మూర్తి మూర్తీభవించి
ప్రతిఫలించిరి రాణి రుద్రమచరిత్ర
వలచి వలపించినది కవిబ్రహ్మ వాణి
తెలుఁగుపొలమున నీకు నుద్దియునుగలఁడె.

ప్రాచీనాంధ్రుల శౌర్యధైర్యములఁ దెల్పంజాలు పల్నాడు, ధా
త్రీచక్రమ్ము నదల్చి నిల్చి మతవిజ్ఞేషాగ్నికిన్ మ్రగ్గు గా
ధాచాతుర్యము జీవసిద్ధి కవించందా ! కాంచె నీగంటమం
దా చంద్రారకము శెల్లువెల్లులిగునయ్యా ! నీమహాకావ్యముల్.

కలదిక దాక్షిణాత్యుల కఖండచరిత్రయటంచు నాంధ్రులుం
 1 దలంచెద రాష్ట్రరాహుల కథల్ మదికింపవు ముందు తోళ్ళరోఁ
 కళులఁ బ్రతిధ్వనించు మృదుకావ్యకళామయ బ్రహ్మగీతికల్
 నిలుచు నజాండభాండముల నిండుచు నా రవి తారకంబుగన్.

ఇది యొకఁడేల తెల్లునఁ గప్పిశ్వరుడైన భవత్పదాబ్జముల్
 మదిఁబదిలంబుఁజేసి కుసుమంబులఁ బూజయొనర్పఁడే భవ
 త్పదములముట్టి నవ్యకవితాధుని మజ్జనమాచరింపరే
 సదయులు సత్కవీంద్రులు విశాంపతులుం గవితాకళానిధీ !

కసివోకన్ మసిపూసికొన్నఁ దులఁదూఁగన్వత్తురా నవ్యకా
 వ్య సమారంభ విశిష్టశిష్టజన సంభావ్యంబుగాఁ గూర్చఁమీ
 రసవత్కావ్యము లాంధ్రవీరులకు దీర్ఘాయుష్యముంబోసె నాం
 ధ్ర సతీమత్తరత్నదీప్తి గురువర్యా ! మీ వచోగుంభనల్.

మామా! నీ మృతి యాంధ్రఖండమునకే మాయింపఁగారాని మ
 1 చ్చె మా మానస్వధులంగలచె నబ్బ ! పాడుదైవమ్ము నీ
 క్షేమంబుంగని యోర్వలేక దిగ్గమింగెన్ దేశిసాహిత్య దే
 వీమాంగళ్య చిరత్నరత్నములఁ గప్పెం గాల ధూమావళుల్.

తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు

జీవితాంతము కఱకు రచనల సాగించుచు నాంధ్రదేశమున మూలమూలల నున్న గ్రామములలో నైత మవధానముల రుచిఁజూపించి ప్రతి యాంధ్రుని హృదయమునఁ గవితాబీజముల నాటినవారు తిరుపతి కవులు. కాలమానములు వీరి యదృష్టము నకు వన్నె వెట్టి యశోధనముల నార్జించిరి.

కాళాభేదములు ప్రళయతాండవ మొనర్చి వాగ్యుద్ధములు కవితా రీతులతో సాగి కొంత యవినీతిని కల్గడించినను నాటి ప్రతికలు రచయితల హృదయము లీ దుమారమున మునిగి చవుకబారు కవితా రసధారలఁ గొంత కాంతి నందు చుండెడివి. ఇది యొక విప్లవముగా రేగి నోటు నోటు యీ విషయములే నానెడివి.

ప్రారాణిక కావ్య యుగము లంతరించు సమయమునఁ దమ కవితా విలాసముల బండిత సభలలోను కవి సమాజములను రాజుల “దర్బారు” లలోను వెలలించి యఖండ సమ్మానములందిరి. శిష్యులఁ దమంత వారినిగా దిద్దితీర్చిన ఖ్యాతి యాంధ్ర కవులలో వీరికి మాత్రమే దక్కినది. పలురకములైన రచనలతో వీరి గంటము లాంధ్రుల నుజ్జూత లూపినవి.

శ్రీ రాములు

దేశమునందలి సమస్యల దీర్ప బలువు రుపవసించిరి. విన నా సమస్యల బూర్తిగాఁ బరిష్కరించుకయే “రాజీ”కిఁ దొడఁగిరి. కానిపొట్టి శ్రీ రాములు కాఁబట్టినపట్టు వీడక యెవ్వ రెన్ని చెప్పి విరమింప యత్నించినను వినక సంపూర్ణమైన నైతిక బలముతో నుపవాస దీక్షను గొనసాగించిన జాతీయ యోధుఁడు. మరణించి వెలొకమందుండియైన వీక్షించెదవని యమృతవాణిని బల్కిన నిర్మల హృదయుఁడు.

ఆంధ్ర నాయకుల సమైక్యమునకుఁ బ్రయత్నించి విఫలమై యీ కార్యమునకుఁ గడఁగెను. నేటి నాయకుల వీరికి సరిపోల్చుట మహాపచారమైనను బూర్వ కావ్య వాఙ్మయ మందలి పురుషోత్తమున సైతము తౌల్య మందుట కష్టతమము.

4

4

4

4

4

నర నరమ్ముల రక్తనాళాలు పొంగి
బురదయై వరదయై పదును జేకూర్చె

కదలితా రండ్లోయి కదలిరా రండు
అదనులో విత్తనా లదికింపబండు

కార్యాన ఖడ్గాన గడిదేటి మీటి
ధైర్య శౌర్యాల నాంధ్రత్వమ్ము చూపు
దుపవాస గౌరవ మ్మాడిపోయినది
రెప రెప చేసి మాటినవారికోడ

అని తెల్పు మనకు రామనజీవితమ్ము
కని కల్ల నిజములఁ గాంచుఁడీ మీరు.

తన సర్వస్వము ధారవోసి మును స్వాతంత్ర్యమ్ము బాపూజి తె
చ్చెను, ప్రాణమ్ముపణమ్ముగానిదుచుఁదెచ్చెన్ రాష్ట్రముంబొట్టిరా
మన, వీ రిర్వురు దేశరాష్ట్రముల కయ్యల్ బంగరుం బూలఁ బూ
జనముంజేసియుణమ్ముఁదీర్చుకొనుఁడాచంద్రాధార్కముద్యన్మతుల్.

ఆయము పాయముం దొలఁగి యయ్యలు పీఠము లాక్రమింప నా
రాయణ చెప్పరాని వినరాని దురాయులఁ జేదు మేసి రా
తీయసి నోట నాఁడు వెనుదీయక నీ వది చూచి ప్రాణముం
బాయఁ గడంగి నాఁడవు ప్రపంచము సాక్ష్యము గాక పోవునే.

నీ నిర్మాణ పథావలోకనము గాంధీతాత గాంక్షిచి య
త్యానందంబును జెంది రత్నమని రామన్నా ! వచించెంగదా
తానీ తండన తానె తానె యని పంతాలాడు నీ మూఱతోఁ
బ్రాణంబుల్ విసుఁగెత్తి యామరణ దీక్షారంభముం బూనితే.

నన్నయాదుల కన్ను విన్ననైయున్న దో
షము వానిదేయంచు సరకుఁగొనవు

వేములవాడ భీమామాత్యుఁ డేమన్నఁ
గన్నెఱ్ఱఁగాఁ బోదు కలికమునకు

మర్యాద రామధీమణి చరిత్రంబందుఁ
బడఁదిట్టఁ గిమ్మని పలుకఁబోవు

చింతామణిన్ సుబ్బిసెట్టి వేసముఁ గన్నఁ
గినియఁగాఁబోవు నికృష్టబుద్ధి

ధర్మసత్రాలకెల్లఁ జండానిచ్చి
మేపెదవు మేలు గీళ్ళ హామికయొసంగి
కాచెదవు తాల్మివీడని కనికరమ్ము
నరనరమ్ముల నీకు జీర్ణమ్మునందె.

కంపిల్లినవి ఢిల్లీ కార్యాలయములు
పచ్చిగోడలు బీట వాటిన్నట్లు

అంపిల్లినవి పెనురామపుల్ చేయై
జయ జయేతిధ్వాన సంభ్రతముగ

దద్దటిల్లినవి కేంద్రప్రధానుల లేత
గుండియల్ గున్వకోల్కొని తపించి

మూర్ఛిల్లినవి జడములు గూడ శ్రీరామ
రామ రామని నిర్విరామముగను

జాతి పితనోవు నాటి విచారమెల్ల
నగుపడియెఁ జూడఁజూడ బ్రత్యక్షువునందు
రాష్ట్రపితనైన నీవు స్వర్ణమునుసేరఁ
బొట్టి శ్రీరామ ! నీవెంత దిట్టనోయి.

నూటికి నూలుపాళ్ళు తమ నోచిననోము ఫలించినంతనే
బాటలు దీర్చిదిద్దుకొని బాగయి రాంధ్రులలోనఁ గొందఱి
మాటకు నజ్ఞువంచ కభిమానము నూనముగాక నిల్చితే
పూటకు గంజిలేక కడుపుంబిగఁబట్టి యశోధనాగ్రణి !

ఆజీవోయినది దివ్యజ్యోతి చీకటి

జీరసారములు విస్తారమగును

సమసిపోయినది యశాజ్యోతి మాలల

నంటరానితనమ్ము వెంటనంటు

మలిగిపోయినది ధర్మజ్యోతి యవిస్థితి

చెలరేగి సివమెక్కి చిందుదొక్కు

రాలిపోయినది రాష్ట్రజ్యోతి యెల్లలు

కుదియిచుకొని కొట్టకొనకు వచ్చు

పాలకులు పాలితుల రక్తనాశములను

మూలుగుల గుఱ్ఱబీల్చి త్రేపుదురు ముందు

నిలిచి యాపెడు మొసగాడు తెలుగునేల

బుట్టునో లేదో మున్నుండు పొట్టిరామ.

వందలు వేలు జీతములు వచ్చిన మేతలుమేసినన్ సుఖం

బందక మందభాగ్యు లసియాసల గాలము వెళ్ళబుచ్చగా

గందక గాజవాఱక సుఖమ్ముగ ముప్పది రూకలంది నీ

వందిలివోయి తృప్తి యిదియాగద నీతికి మూల మియ్యెడన్.

BCI

ఇ త ర కృ తు లు

1 కర్తకా!	...	0-8-0
2 భావనారాయణ చరిత్రము	...	1-0-0
3 భావలింగశతకం (పరిష్కర్త)	...	0-4-0
4 నెహ్రూ చరిత్ర (పద్యము)	...	5-0-0
5 దివ్యవృత్తులు	...	1-8-0

ప్రతు లు :

కవిరాజ గ్రంథమాల

పొన్నూరు.

TPLA123B190

132

వెల రూపాయిన్నర

మహిళా ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావట్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	0
పుస్తకం పేరు	ది వ్యస్కృతులు
తారీఖు	29/10/24
ముందు అడ్డు	
వెనుక అడ్డు	
మొత్తం పేజీలు	105
పేజీల సైజు పేజీలు	
భాష పేజీలు	vii
లేఖ పేజీలు	
తయారు చేసినవది	
పేజీలు విడదీసినవది	
ప్రింట్ చేసినవది	
పరిశ్చ చేసినవది	
పేజీలు పరిశూనినవది	
బైండింగు చేసినవది	
ప్యాకింగు చేసినవది	
పరిస్థితి	Good